

Varga Tamás élete és munkássága

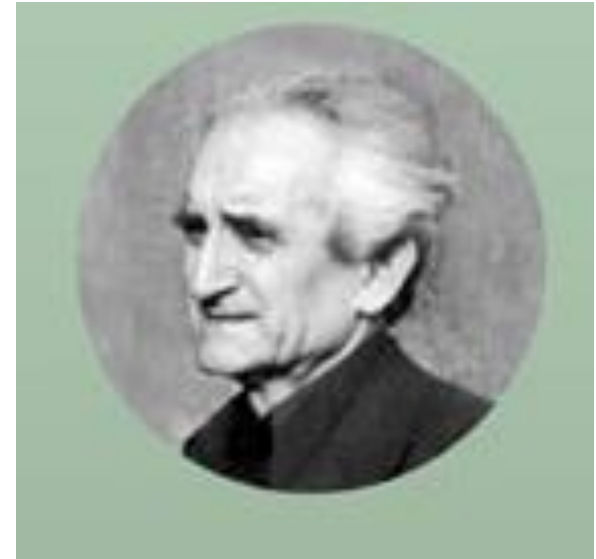
ÜNNEPI MEGEMLEKEZÉS ÉS SZAKMAI KONFERENCIA

Előadás. Pálfalvi Józsefné

Időpont: 2017. december 15.

Helyszín: Hódmezővásárhelyi Varga Tamás Általános Iskola
(Hódmezővásárhely, Holló u. 36.)

Varga Tamás a magyar matematikatanítás világszerte elismert kiemelkedő személyisége, a 20. századi iskolai matematika megújításának egyik vezetője. Munkásságával egész életében a matematikatanítás jobbítását szolgálta. Hatása mind a mai napig kimutatható nemcsak Magyarországon, hanem világszerte számos ország matematika oktatásában.

Varga Tamás
(1919-1987)

Család, iskola

1919-ben született Kunszentmiklóson

*„A Varga-testvérek édesanyjuk sok szép szavát igyekeztek megörökíteni életművükben, játékaikban. **Tamás** arra kért bennünket, hogy játsszunk matematikát, **Balázs** arra, hogy játsszunk a szóval, **Domokos** pedig arra figyelmeztetett, hogy nem születünk szülőnek, de a szülői lét megtanulható.” (Gazda István: A Varga/Vargha-család három neves tudós tagja, laudáció, Magyar Örökség Díj, 2015)*

Baksay Sándor Református Gimnázium Kunszentmiklós
Középiskolai Matematikai Lapok.

*„Akkoriban mi az iskolában készen kaptuk a megoldási módszereket. Megtanultuk a képleteket, azokat kellett alkalmazni. Ennek a lapnak a feladatain viszont **gondolkodni lehetett**, és ezt én sokkal jobban szerettem. Törtem a fejem ezeken a feladatokon, néha egy hétig, máskor háromig. Amit megoldottam, azt beküldtem, s a dolog úgy végződött, hogy mivel a feladatmegoldók közt jól szerepeltem, közölték a fényképemet is, s ez bizony nagy dolog volt.”*

Egyetem, katonaság, pályakezdet

1942 Budapesten Pázmány Péter Tudományegyetem matematika-fizika szakán középiskolai tanári oklevelet szerzett. (Fejér Lipót)

Olaszországi ösztöndíjjal egy év Pisában.

Korai tudományos munkái : gráfelméleti algebrai és geometriai tárgyú cikkek tudományos lapokban.

1943-44 katonai szolgálatra Fertőszentmiklós. (Balf, 14 embert megszöktetett). 2012-ben Jad Vasem díja: Világ igaza posztumusz kitüntetés.

1945 középiskolai tanár Kunszentmiklóson, Budapesten.

1947-ben a Vallás és Közoktatásügyi Minisztériumba helyezték.

Részt vett tantervek kidolgozásában, tankönyvek megírásában.

1948-50 Neveléstudományi Intézet

1951-1967 az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán a matematikatanítás módszertanának előadója.

1955-59-től a Cukor utcai Gyakorló Iskolában egy osztályt tanított.

1961-ben általános iskolai geometriatanítás korszerűsítésére irányuló oktatási kísérletet vezetett Reményi Gusztávné tanításával egy felső tagozatos osztályban.

1962-ben az UNESCO szervezésében Budapesten megrendezett nemzetközi matematikaoktatási szimpózium.

Teaching of Mathematics at Secondary Level című több száz oldalas UNESCO-kiadvány megírása Willy Servais belga matematikussal együtt

1963-ban a Váci Utcai Általános Iskola két első osztályában elindult az általa tervezett és irányított komplex matematikatanítási kísérlet, amely hosszú évekre meghatározta a magyar matematikatanítás máig ható reformkorszakát.

Országos Pedagógiai Intézet (OPI) munkatársaként önéletrajzában így ír erről:

„Tudományos munkásságom legfőbb célja ennek a reformnak a további megszilárdítása és továbbfejlesztése az egész világon folyó matematikaoktatási eredmények figyelembevételével”

1975-ben a komplex matematikatanítási kísérlet, mint alkotás kidolgozásával kandidátusi fokozatot szerzett.

1978 – ban a komplex matematikatanítási kísérlet eredményei alapján a Művelődésügyi Minisztérium új matematika-tanterv bevezetését rendelte el. OPI irányításával az új tanterv bevezetésének segítése, hazai és nemzetközi továbbképzések, tanulmányok, konferenciák.

Mesterek, barátok, munkatársak, hazai és nemzetközi hatások

Fejér Lipót (1880-1959) világhírű matematikus.

Kalmár László (1905-1976) világhírű matematikus, „a magyarországi számítástudomány atyja”.

Karácsony Sándor (1891-1952) pedagógus, filozófus, egyetemi tanár.

Dienes Zoltán Pál (1916-2014) matematika didaktikus, „a matematikatanítás varázslója”.

Pólya György (1887-1985) matematikus, fizikus, filozófus, a modern heurisztika kidolgozója

Bourbaki francia matematikusok csoportja, 1930-as években

Jean Piaget (1896-1980) svájci pszichológus

Anna Zofia Krygowska (1904–1988) lengyel matematikapedagógus, Jagelló Egyetem, Krakó

Hans Freudenthal (1905 –1990) német születésű holland matematikus, matematikapedagógus, a későbbi Freudenthal Intézet megalapítója

Thomas C. O'Brien (1938-2010) matematikapedagógus Southern Illinois University Edwardsville US

Willy Servais (1916 -1994) belga matematikus, az UNESCO könyv (Teaching School Mathematics) szerző társa

A komplex matematikatanítási kísérlet (1963-1974-1978)

„igazi matematikát mindenkinek, de úgy, hogy érdekes legyen, játékos és a saját szintjéhez igazodjon”

Előzmények, források, nemzetközi kapcsolatok

Első szputnyik felbocsátása Szovjetunió, 1957. október 4.

1962-ben Nemzetközi Matematikatanítási szimpózium az UNESCO szervezésében Budapesten

A Bourbaki egységesítő tendencia, nem különálló részdiszciplínák, halmaz fogalmából kiinduló, egységes egészként való felépítés

Piaget fejlődéslélektana, a cselekvésnek a gondolkodás fejlődésére való hatása

Dienes Zoltán Pál „játékos” matematikája, számrendszer kockák, logikai készlet, stb.

Pólya György heurisztikája, felfedezettő tanítás.

Kísérletek Franciaországban, Angliában, Svédországban, az Egyesült Államokban, Kanadában. Szovjetunióban, Lengyelországban, Jugoszláviában.

Hazai korszerűsítése törekvések, Péter Rózsa – Gallai Tibor tankönyve, speciális oktatási kísérletek.

„*A kísérlet célja:*

Elméleti kutatásokkal és gyakorlati kísérletezéssel alapot kívánunk szolgáltatni egy legközelebbi matematikai tanterv készítéséhez. Munkánk kiterjed a matematika egész tantervi koncepciójának átalakítására tartalmi és szerkezeti szempontból egyaránt, módszerek kialakítására és elterjesztésére, továbbképző anyagok készítésére.”

Fontos alapelvek.

„A legfontosabb belső **motiváló erő** a **felfedezés** öröme legyen, **szabad** legyen munkák közben **tévedni** s az nem járhat elmarasztalással”

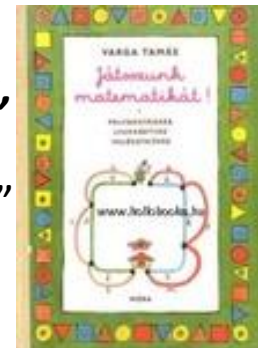
„Az anyag kiválogatásában az általános iskola alsó és felső tagozatának, valamint a középiskolának a **matematika anyagát egységes egésznek** kell felfogni,”

„Az iskolai matematika anyagot a **matematika korszerű** felfogásával és fejlődésével összhangba lehet hozni”

„**Optimális fejlődési** lehetőség mindenki számára: minden tanuló a **neki való** szellemi táplálékot kaphassa, hogy onnan juttassuk tovább, **ahol éppen van**”

„A fogalmak nem születnek meg maguktól, kialakításuk külön-külön pedagógiai feladat. Hozzá tartozik ehhez sokféle **manuális tevékenység, játékos foglalkozás**, rajzok olvasása és készítése, valóságos és kitalált történetek, példák és ellenpéldák, **nyitott problémahelyzetek.** ”

„A **fogalmak érlelése** időigényes, fáradságos munka. ”

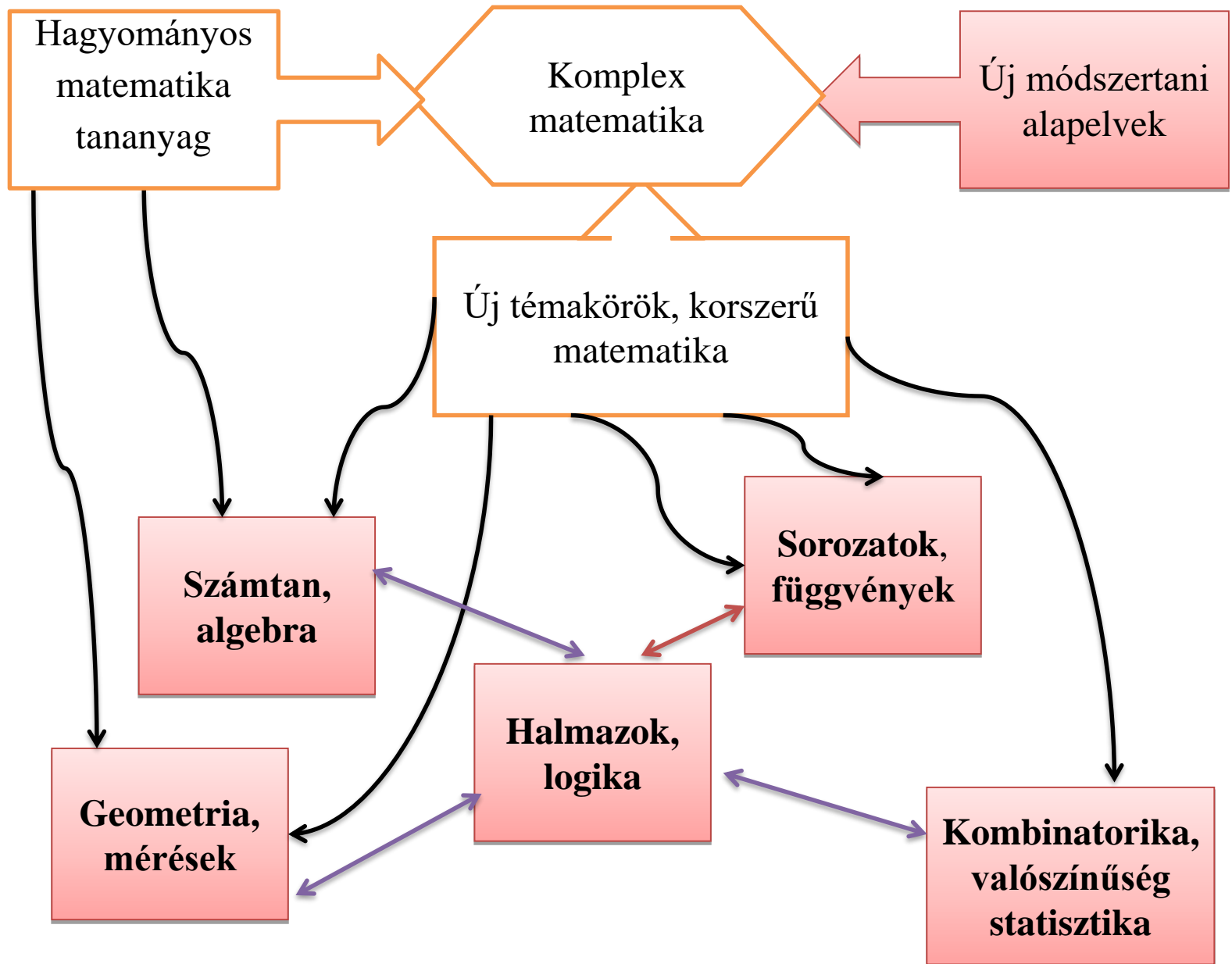

A kísérleti folyamat, terjesztés és terjedés
1968/69-ben 6 budapesti és 8 vidéki iskola 28 osztályában
1971/72-ben az ország 54 általános iskolájának 146 osztályában
Rendszeres **szakmai találkozók**, bemutató órák, látogatások. (**OPI munkatársai**,
szakfelügyelők , oktatók, kutatók, továbbképzési anyagok, viták, tanulmányok)
Varga Tamás írja a részt vevő pedagógusokról: *„teret engedünk az önállóságuknak,
viszont minden lehető segítséget és tanácsot magadunk ahhoz, hogy munkájuk
eredményes legyen. Azt tapasztaljuk, hogy a résztvevő pedagógusokra fejlesztő
hatással van a kísérlet.”*

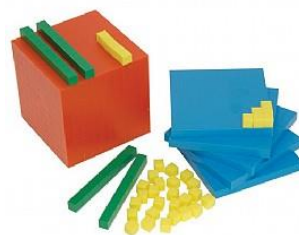
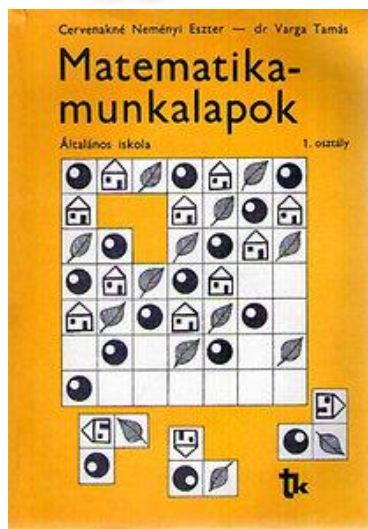
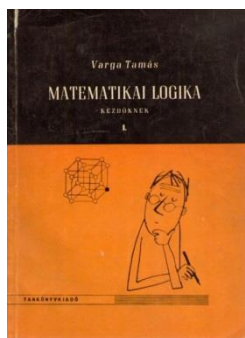
Varga Tamás számos tanulmányban, újságcikkekben, szaklapokban és népszerű
napilapokban ír, magyarázza, értelmezi, illusztrálja az új tanítási stílus legfontosabb
alapelveit.

1969-ben az **MM Korszerűsítési Bizottság Szendrei János**, szegedi professzor
vezetésével összegezve a tapasztalatokat és a beérkező javaslatokat, előterjesztést
tett a tanterv bevezetésére: *„A világon folyó korszerűsítési törekvéseket a komplex
matematikatanítási kísérlet foglalja össze legeredményesebben. Igen szerencsésen
ötvözi a világon folyó kísérleti törekvések pozitív elemeit.”*

MM. 113/1974. sz. rendelet **1974/75.** tanévben az 1. osztályokban a végleges, az 5.
osztályokban pedig az átmeneti "ideiglenes" , majd **1978**-tól végleges tanterv
MTA Elnökségi Közoktatási Bizottságot. Matematikai Albizottság (Péter Rózsa, T.
Sós Vera, Császár Ákos, Surányi János)

Az egyes témakörök párhuzamosan vannak jelen, gyakori összefonódásukkal kölcsönösen építik egymást. A tananyagban szereplő feladatok, problémák gyakran egyszerre több témakörhöz is kapcsolódnak, így biztosítva lehetőséget az elveknek megfelelő bőséges, változatos tapasztalatszerzésre. A tanterv fokozatosan vezeti be az egységes, hivatalos jelöléseket és elnevezéseket, fontosnak tartja, hogy kezdetben a gyerekek saját nyelvi eszközeikkel, jelöléseikkel fejezzék ki magukat. A tanulási folyamatban nagy szerepet kap a tevékenykedtetés, az eszközökkel való játék, manipuláció

III.

I.

	1	1	1	5	5	5
3						
3						
3						
3						
3						
3						

III.

II.

	1	1	1	5	5	5
0						
0						
4						
4						
4						
4						

III.

IV.

	1	1	1	5	5	5
2						
2						
2						
2						
6						
6						

II.

I.

	0	0	4	4	4	4
3						
3						
3						
3						
3						
3						

IV.

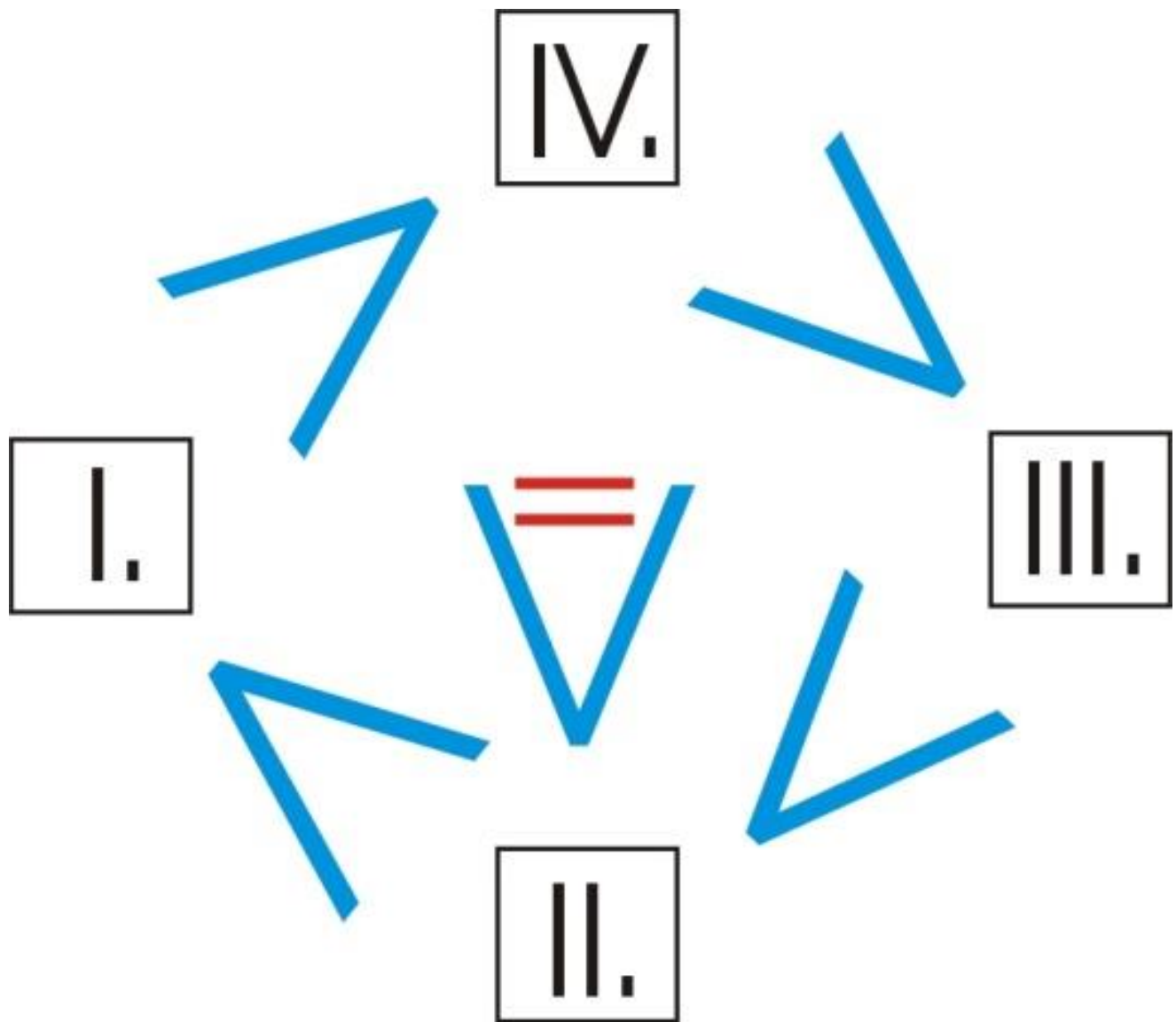
I.

	2	2	2	2	6	6
3						
3						
3						
3						
3						
3						

II.

IV.

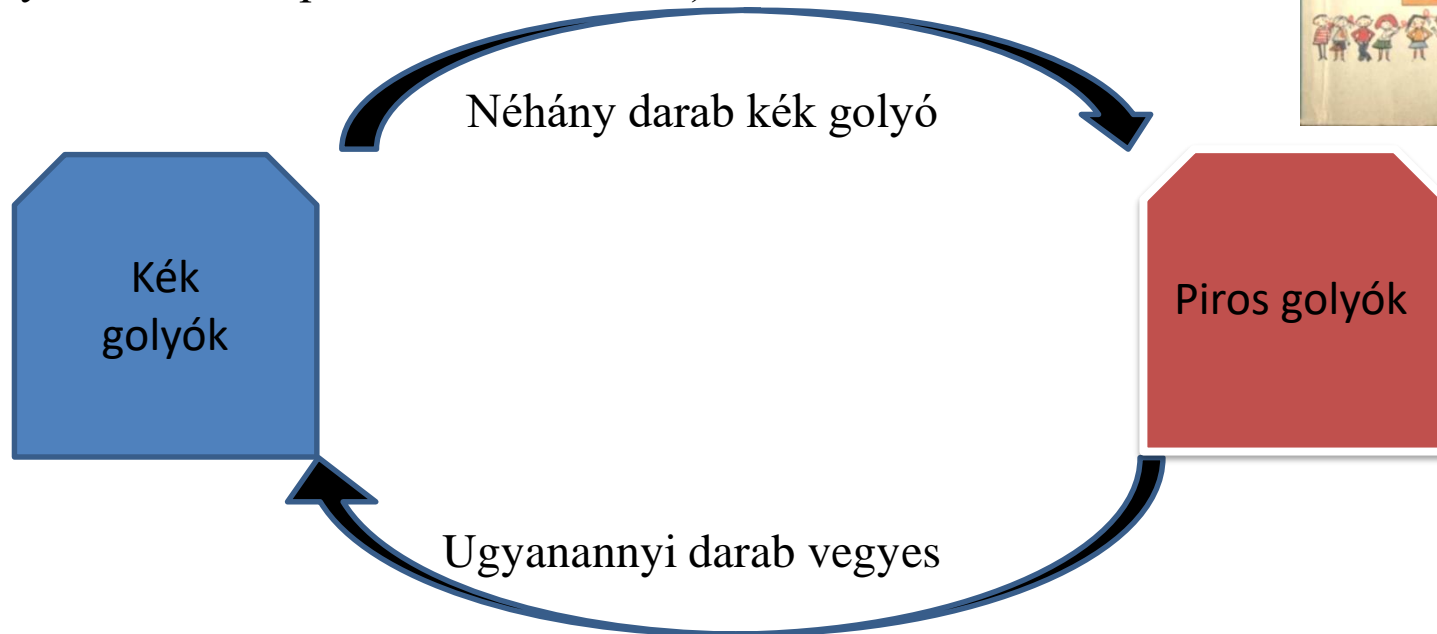
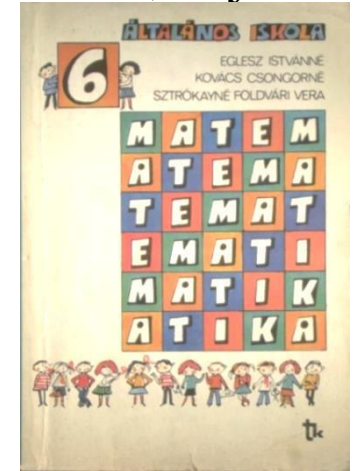
	0	0	4	4	4	4
2						
2						
2						
2						
6						
6						

Feladatkártyák

101011000000

Tegyük fel, hogy vannak Mars-lakók. Az első, személyeket is szállító Föld-Mars és Mars-Föld útvonalon közlekedő űrhajó bizonyos számú utast szállít a Földről a Marsra, majd onnan ugyanannyi számú utassal tér vissza, az utasok közt Földlakókkal és Marslakókkal is. Miután az űrhajó visszatért a Földre, hol van több a másik bolygó lakosaiból, a Földön vagy a Marson? (Eglesz Istvánné, Kovács Csongorné, Radnainé Szendrei Julianna, Sztrókayné Földvári Vera: Kézikönyv a matematika 6. osztályos tananyagának tanításához. Tankönyvkiadó, Budapest, 1980. 355. old.)

Nehézségek és sikerek

A reformot megelőző tanítási stílushoz képest a legjelentősebb újdonság a matematika folyamatos és spirális építésének elve volt, az, hogy az alapvető matematikai fogalmak, ismeretek az első évtől kezdve folyamatosan épülnek, gazdagodnak és mélyülnek az 5 fő témakör keretében az általános iskola 8 osztályán keresztül.

Hogy ezt mennyire nehéz volt abban az időben „megemészteni” érdemes régi újságokban búvárkodni. Szülők és természetesen tanárok is felháborodva tiltakoztak az ellen, hogy alsó tagozatos gyerekeknek „egyetemi” anyagot tanítsanak:

„halmazelmélet”, „logikát”, „sorozatokat” stb.. Nehéz volt megérteni és elfogadni, hogy ezek a korábban csak a gimnáziumban vagy még inkább csak a felsőoktatásban előforduló elméletek legalapvetőbb ismeretei csírájában, fogalmi előképekben, konkrét tapasztalatokban, tevékenységekben már megjelenhetnek az életkornak megfelelő formában a 6-14 évesek tanításában is. Ugyancsak nehéz volt elfogadni és elfogadtatni egy sor ma már triviálisnak tűnő **módszertani szempontot, pl. a motiváltság elvét, a differenciálást, azt, hogy nem a tanár az egyedüli ismeretforrás, hogy az önálló felfedezés többet ér, mint a felülről vezényelt begyakoroltatás, hogy annak örüljünk, ha egy gyerek meg tudja lepni a tanárát egy előre nem tervezett jó megoldással, stb.** Az is újdonság volt, hogy a korábban szinte egyedüli frontális osztálymunkával szemben hirdette a **módszerek és munkaformák változatosságát**, a csoportos tevékenységet, a játék hatékony alkalmazási lehetőségeit a **vita és a tévedés szabadságát**.